

Tijd voor een nieuwe koers

De maatschappij die men met beleid wil realiseren, moet op een bepaalde manier *beter* zijn dan de huidige, maar de meeste mensen vinden het moeilijk om over *beter* te spreken omdat zij bang zijn moralistisch over te komen. Hans Blokland durft wél.

DOOR
SIMONE VAN DER BURG

De markt lijkt in onze tijd nog steeds op een natuurgegeven, ondanks de protesten van vele politicologen, sociologen en filosofen. De mens is een *homo economicus* geworden: het denken in kosten en baten behoort tot zijn ware aard. Dat blijkt bijvoorbeeld bij de ontwikkeling van beleid. Domeinen die voorheen niet door de markt werden geregeerd, zoals onderwijs en kunst, worden steeds meer vercommercialiseerd. De mensen die dat tegen willen houden, hebben vaak geen overtuigende argumenten om de nadelen daarvan te benadrukken. De geijkte argumentatielijnen zijn na 1989 verouderd.

Politicoloog Hans Blokland probeert het op een andere manier. In zijn boek *Publiek gezocht; essays over cultuur, markt en politiek* houdt hij een inzichtrijk pleidooi tegen de heerschappij van het marktmechanisme in Nederland. Hij ziet de markt als één van de mogelijke instrumenten om de doeleinden van de maatschappij te realiseren, maar er zijn meerdere instrumenten. In acht vlot geschreven essays presenteert hij een uitgebreide cultuurkritiek, die

FOTO: SIMEN HENDRIKS

vooral wordt toegespitst op het Nederlandse cultuurbeleid.

De voornaamste verdienste van dit boek is dat de theorieën van filosofen, sociologen en politicologen worden gebruikt om inzicht te verkrijgen in zaken die dagelijks in de krant staan. Dat lijkt heel gemakkelijk, maar in praktijk zijn er weinig wetenschappers die erin slagen om op een diepzinnige én bondige manier actuele kwesties aan de kaak te stellen. Hun ideeën vinden daarom vaak niet hun weg naar de beleidsmakers. Omgekeerd kijken politici ook te weinig naar theorieën van wetenschappers. Zij gunnen zich te weinig tijd om werkelijk na te denken over de inhoud van hun politiek, waardoor hun besluiten ook geen duidelijke richting hebben. Dat komt volgens Blokland vooral door organisatorische en culturele belemmeringen.

Een grote organisatorische belemmering is de 'incrementalistische structuur' van het beleidsstelsel. Het beleid is immobiel geworden door de grote invloed van belangenorganisaties en persiegroepen. Het huidige cultuurbeleid is volgens Blokland 'een mammoettanker' waarover een minister in naam nog wel het gezag uitoefent, maar waarvan hij of zij in feite alleen 'met behulp van een roeispaan kan proberen de koers te beïnvloeden.' Discussies

in de Tweede Kamer gaan daarom vooral over onbenullige details van een wetsvoorstel, en niet over de fundamentele of de doelstellingen ervan. Men kan toch geen invloed uitoefenen op de grote koers.

De culturele belemmeringen zijn nog een groter obstakel dan de organisatorische. Een inhoudelijke politieke discussie komt vaak niet van de grond, omdat men bang is om 'paternalistisch' of 'intolerant' over te komen. Een visie op de doelstelling van beleid impliceert namelijk een visie op ethiek. De maatschappij die men met beleid wil realiseren, moet op een bepaalde manier *beter* zijn dan de huidige, maar de meeste mensen vinden het moeilijk om over *beter* te spreken omdat zij bang zijn om moralistisch over te komen. Blokland vindt dat er wél over ethiek moet worden gesproken. Anders ontstaat er een maatschappij die we helemaal niet willen. Een maatschappij vol overbelaste werknemers, flexwerkers en een grote groep werklozen en arbeidsongeschikten, die het tempo van de economie niet kunnen bijbenen. Om dat te voorkomen moeten we spreken over de aard van een rechtvaardige maatschappij en over de rol die de overheid daarin speelt. Alleen als we dat weten, kunnen we ook een goed cultuurbeleid, economisch

beleid of sociaal beleid maken. De essays van Blokland zijn een goed uitgangspunt voor een ethische discussie over de koers die de politiek vaart. Er worden belangrijke vragen aan de orde gesteld. Bijvoorbeeld of het gerechtvaardigd is om gemeenschapsgeld te besteden aan kunst waarin alleen een kleine hoogopgeleide elite is geïnteresseerd. Of over de werkloosheidskwestie: moeten we zorgen dat iedereen koste wat het kost werk krijgt, of zijn er andere manieren waarop werklozen zich nuttig kunnen maken voor de maatschappij?

Blokland gebruikt ideeën van Charles Taylor, Aristoteles, André Gorz en Isaiah Berlin als fundament voor zijn visie op arbeid en cultuurbeleid. Hij maakt hun abstracte theorieën hanteerbaar voor de concrete politiek. Grote termen als 'het goede leven', 'vrijheid' en 'mensbeeld' komen daar veelvuldig in voor, maar maken de discussie niet moeilijker dan nodig is. De discussie wordt juist duidelijker: Blokland legt de vinger op de werkelijk wezenlijke vragen. Het geëmmer over bijzaken kan afgelopen zijn en het debat over de hoofdzaken kan weer beginnen.

Publiek gezocht; essays over cultuur, markt en politiek, door Hans Blokland, uitg. Boom, Amsterdam 1997, 236 blz. f34,50/BEF.690.